

MONEDE CU ROATA DESCOPERITE LA HISTRIA (COM. ISTRIA, JUD. CONSTANȚA)

Gabriel Talmațchi

În anii 1995 - 1996 a fost donat Muzeului de Istorie Națională și Arheologie Constanța un lot consistent de monede cu roata, emise de Histria, primele piese de bronz ale cetății. Acestea au făcut parte din fostele colecții particulare G. Caraivan și R. Diaconu, care, conform relatării acestora, au fost culese la începutul anilor '90 de pe platoul cetății, în urma unor cercetări de suprafață. Apariția lor în această zonă nu poate decât să întregască loturile anterioare, apărute în urma săpăturilor arheologice desfășurate în sectoarele din exteriorul zidurilor de incintă, respectiv punctele X și Z¹. De asemenea, au mai fost introduse în lotul de față alte câteva descoperiri din aceeași emisiune și cu proveniență identică. Toate monedele prezintă pe avers roata cu patru spițe ce suprapune marginea monedei, iar pe revers, pe un câmp plat, legenda IET.

CATALOG

1. AE; 0,46 g; 9 mm;
Rv: I (Σ) T; Pick 531;
Inv. MINAC 59271;	7. AE; 0,57g; 11 mm;
Rv: Idem; Pick 531;
Inv. MINAC 59532;
2. AE; 0,51 g; 9 mm;
Rv: (IET); Pick 531;
Inv. MINAC 58304;	8. AE; 0,57 g; 12 mm;
Rv: Idem; Pick 531;
Inv. MINAC 21062;
3. AE; 0,52 g; 11 mm;
Rv: Idem; Pick 531;
Inv. MINAC 59510;	9. AE; 0,58 g; 9 mm;
Rv: Idem; Pick 531;
Inv. MINAC 59478;
4. AE; 0,54 g; 9,5 mm;
Rv: Idem; Pick 531;
Inv. MINAC 59521;	10. AE; 0,61 g; 11 mm;
Rv: Idem; Pick 531;
Inv. MINAC 59476;
5. AE; 0,54 g; 9 mm;
Rv: IET ; Pick 531;
Inv. MINAC 59527;	11. AE; 0,62 g; 10,5 mm;
Rv: (IET); Pick 531;
Inv. MINAC 59508;
6. AE; 0,57g; 11 mm;
Rv: Idem; Pick 531;
Inv. MINAC 59452;	12. AE; 0,62 g; 9 mm;
Rv: Idem; Pick 531;
Inv. MINAC 59511;

¹ C. Preda, *Monedele histriene cu roata și legenda IET*, în SCN, 3, 1960, p. 24.

13. AE; 0,63 g; 11 mm;
Rv: IΣT; Pick 531;
Inv. MINAC 59443;
14. AE; 0,63 g; 10 mm;
Rv: I (Σ)T; Pick 531;
Inv. MINAC 59269;
15. AE; 0,63 g; 9 mm;
Rv: IΣT; Pick 531;
Inv. MINAC 59488;
16. AE; 0,66 g; 12 mm;
Rv: Idem; Pick 531;
Inv. MINAC 59444;
17. AE; 0,67 g; 9 mm;
Rv: (IΣT); Pick 531;
Inv. MINAC 59481;
18. AE; 0,68 g; 8 mm;
Rv: IΣT ; Pick 531;
Inv. MINAC 58647;
19. AE; 0,68 g; 10 mm;
Rv: Idem; Pick 531;
Inv. MINAC 59480;
20. AE; 0,68 g; 11 mm;
Rv: IΣ (T) ; Pick 531;
Inv. MINAC 59278;
21. AE; 0,70 g; 9 mm;
Rv: IΣT; Pick 531;
Inv. MINAC 59544;
22. AE; 0,71 g; 10 mm;
Rv: (IΣT); Pick 531;
Inv. MINAC 59513;
23. AE; 0,74 g; 11 mm;
Rv: IΣT; Pick 531;
Inv. MINAC 59507;
24. AE; 0,74 g; 12 mm;
Rv: Idem; Pick 531;
Inv. MINAC 59492;
25. AE; 0,77 g; 12 mm;
Rv: Idem; Pick 531;
Inv. MINAC 59484;
26. AE; 0,77 g; 11 mm;
Rv: (IΣT); Pick 531;
Inv. MINAC 57784;
27. AE; 0,78 g; 11 mm;
Rv: Idem; Pick 531;
Inv. MINAC 59279;
28. AE; 0,78 g; 11 mm;
Rv: Idem; Pick 531;
Inv. MINAC 59445;
29. AE; 0,78 g; 12 mm;
Rv: Idem; Pick 531;
Inv. MINAC 59276;
30. AE; 0,78 g; 9 mm;
Rv: IΣT; Pick 531;
Inv. MINAC 59819;
31. AE; 0,79 g; 12 mm;
Rv: (IΣT); Pick 531;
Inv. MINAC 59470;
32. AE; 0,80 g; 9 mm;
Rv: IΣT; Pick 531;
Inv. MINAC 58584;
33. AE; 0,80 g; 11 mm;
Rv: Idem; Pick 531;
Inv. MINAC 52148;
34. AE; 0,80 g; 11 mm;
Rv: (IΣT); Pick 531;
Inv. MINAC 57783;
35. AE; 0,80 g; 9 mm;
Rv: IΣT; Pick 531;
Inv. MINAC 59812;
36. AE; 0,81 g; 12 mm;
Rv: Idem; Pick 531;
Inv. MINAC 59442;
37. AE; 0,81 g; 9 mm;
Rv: Idem; Pick 531;
Inv. MINAC 59498;
38. AE; 0,81 g; 9 mm;
Rv: Idem; Pick 531;
Inv. MINAC 59523;

39. AE; 0,81 g; 12 mm;
Rv: Idem; Pick 531;
Inv. MINAC 59264;	52. AE; 0,88 g; 12 mm;
Rv: Idem; Pick 531;
Inv. MINAC 59499;
40. AE; 0,82 g; 11 mm;
Rv: Idem; Pick 533;
Inv. MINAC 59504;	53. AE; 0,90 g; 11 mm;
Rv: (ΙΣΤ); Pick 531;
Inv. MINAC 59531;
41. AE; 0,83 g; 11 mm; perforată;
Rv: Idem; Pick 531;
In v. MINAC 59274;	54. AE; 0,90 g; 9 mm;
Rv: Idem; Pick 531;
Inv. MINAC 57900;
42. AE; 0,83 g; 12 mm;
Rv: (ΙΣΤ); Pick 531;
Inv. MINAC 59262;	55. AE; 0,90 g; 10 mm;
Rv: Idem; Pick 531;
Inv. MINAC 59279;
43. AE; 0,83 g; 10 mm;
Rv: Idem; Pick 531;
Inv. MINAC 59275;	56. AE; 0,91 g; 12 mm;
Rv: Idem; Pick 531;
Inv. MINAC 59509;
44. AE; 0,84 g; 9 mm;
Rv: ΙΣΤ; Pick 531;
Inv. MINAC 59542;	57. AE; 0,91 g; 11 mm;
Rv: Idem; Pick 531;
Inv. MINAC 59466;
45. AE; 0,84 g; 9 mm;
Rv: Idem; Pick 531;
Inv. MINAC 59811;	58. AE; 0,91 g; 12 mm;
Rv: Idem; Pick 531;
Inv. MINAC 59266;
46. AE; 0,85 g; 10 mm;
Rv: Idem; Pick 531;
Inv. MINAC 59277;	59. AE; 0,92 g; 10 mm;
Rv: ΙΣΤ; Pick 531;
Inv. MINAC 59486;
47. AE; 0,86 g; 12 mm;
Rv: Idem; Pick 533;
Inv. MINAC 59829;	60. AE; 0,93 g; 12 mm; perforată;
Rv: Idem; Pick 533;
Inv. MINAC 59462;
48. AE; 0,87 g; 11 mm;
Rv: Idem; Pick 531;
Inv. MINAC 59823;	61. AE; 0,94 g; 11 mm;
Rv: Idem; Pick 531;
Inv. MINAC 57899;
49. AE; 0,87 g; 9 mm;
Rv: Idem; Pick 531;
Inv. MINAC 59513;	62. AE; 0,94 g; 10 mm;
Rv: (ΙΣΤ); Pick 531;
Inv. MINAC 59482;
50. AE; 0,88 g; 12 mm;
Rv: (ΙΣΤ); Pick 531;
Inv. MINAC 59525;	63. AE; 0,95 g; 9 mm;
Rv: ΙΣΤ; Pick 531;
Inv. MINAC 59280;
51. AE; 0,88 g; 11 mm;
Rv: ΙΣΤ; Pick 531;
Inv. MINAC 59832;	64. AE; 0,96 g; 11 mm;
Rv: (Ι)ΣΤ; Pick 531;
Inv. MINAC 59536;

65. AE; 0,96 g; 11 mm;
Rv: IΣT; Pick 531;
Inv. MINAC 59515;
66. AE; 0,96 g; 11 mm;
Rv: IΣ (T); Pick 531;
Inv. MINAC 59490;
67. AE; 0,97 g; 12 mm;
Rv: I (ΣT); Pick 531;
Inv. MINAC 59505;
68. AE; 0,97 g; 11 mm;
Rv: IΣT; Pick 531;
Inv. MINAC 58586;
69. AE; 0,97 g; 12 mm;
Rv: Idem; Pick 531;
Inv. MINAC 59273;
70. AE; 0,97 g; 12 mm;
Rv: (IΣT); Pick 531;
Inv. MINAC 59265;
71. AE; 0,98 g; 12 mm;
Rv: Idem; Pick 531;
Inv. MINAC 59537;
72. AE; 0,99 g; 12 mm;
Rv: IΣT; Pick 531;
Inv. MINAC 59816;
73. AE; 0,99 g; 12 mm;
Rv: Idem; Pick 533;
Inv. MINAC 59455;
74. AE; 0,99 g; 12 mm;
Rv: (IΣ)T; Pick 531;
Inv. MINAC -
75. AE; 0,99 g; 12 mm;
Rv: (IΣT); Pick 531;
Inv. MINAC 59535;
76. AE; 0,99 g; 12 mm; perforată;
Rv: IΣT; Pick 531;
Inv. MINAC 59534;
77. AE; 0,99 g; 13 mm;
Rv: Idem; Pick 531;
Inv. MINAC 59533;
78. AE; 1,00 g; 10 mm;
Rv: Idem; Pick 531;
Inv. MINAC 59496;
79. AE; 1,01 g; 9 mm;
Rv: Idem; Pick 531;
Inv. MINAC 58583;
80. AE; 1,02 g; 7,5 mm;
Rv: Idem; Pick 531;
Inv. MINAC 59461;
81. AE; 1,02 g; 11 mm;
Rv: (IΣT); Pick 531;
Inv. MINAC 59261;
82. AE; 1,03 g; 11 mm;
Rv: IΣT; Pick 531;
Inv. MINAC 59493;
83. AE; 1,03 g; 12 mm;
Rv: Idem; Pick 531;
Inv. MINAC 59814;
84. AE; 1,04 g; 11 mm;
Rv: (IΣT); Pick 531;
Inv. MINAC 59467;
85. AE; 1,05 g; 12 mm;
Rv: IΣT; Pick 531;
Inv. MINAC 59471;
86. AE; 1,06 g; 12 mm;
Rv: Idem; Pick 531;
Inv. MINAC 59517;
87. AE; 1,06 g; 11 mm;
Rv: (IΣT); Pick 531;
Inv. MINAC 59818;
88. AE; 1,06 g; 12 mm;
Rv: IΣT; Pick 531;
Inv. MINAC 59815;
89. AE; 1,07 g; 11 mm;
Rv: Idem; Pick 531;
Inv. MINAC 59446;
90. AE; 1,08 g; 12 mm;
Rv: (IΣT); Pick 531;
Inv. MINAC 59503;

91. AE; 1,08 g; 9 mm;
Rv: Idem; Pick 531;
Inv. MINAC 59487;
92. AE; 1,08 g; 9 mm;
Rv: Idem; Pick 531;
Inv. MINAC 59491;
93. AE; 1,08 g; 11 mm;
Rv: IΣT; Pick 531;
Inv. MINAC 59528;
94. AE; 1,08 g; 10 mm;
Rv: Idem; Pick 531;
Inv. MINAC 59833;
95. AE; 1,09 g; 10 mm;
Rv: (IΣT); Pick 531;
Inv. MINAC 59263;
96. AE; 1,10 g; 11 mm;
Rv: IΣT; Pick 531;
Inv. MINAC 59516;
97. AE; 1,10 g; 12 mm;
Rv: Idem; Pick 531;
Inv. MINAC 59483;
98. AE; 1,11 g; 11 mm;
Rv: (IΣT); Pick 531;
Inv. MINAC 59514;
99. AE; 1,11 g; 12 mm;
Rv: IΣT; Pick 531;
Inv. MINAC 59447;
100. AE; 1,11 g; 13 mm;
Rv: Idem; Pick 531;
Inv. MINAC 59529;
101. AE; 1,11 g; 11 mm;
Rv: Idem; Pick 533;
Inv. MINAC 59465;
102. AE; 1,11 g; 12 mm;
Rv: (IΣT); Pick 531;
Inv. MINAC 59500;
103. AE; 1,12 g; 11 mm;
Rv: Idem; Pick 531;
Inv. MINAC 59519;
104. AE; 1,12 g; 12 mm;
Rv: IΣT; Pick 533;
Inv. MINAC 59810;
105. AE; 1,13 g; 11 mm;
Rv: Idem; Pick 531;
Inv. MINAC 59464;
106. AE; 1,13 g; 12 mm;
Rv: (IΣT); Pick 531;
Inv. MINAC 57782;
107. AE; 1,13 g; 11 mm;
Rv: IΣT; Pick 531;
Inv. MINAC 59454;
108. AE; 1,14 g; 13 mm;
Rv: Idem; Pick 531;
Inv. MINAC 59459;
109. AE; 1,14 g; 12 mm;
Rv: Idem; Pick 531;
Inv. MINAC 58489;
110. AE; 1,14 g; 12 mm;
Rv: Idem; Pick 531;
Inv. MINAC 59830;
111. AE; 1,14 g; 11 mm;
Rv: Idem; Pick 531;
Inv. MINAC 58567;
112. AE; 1,14 g; 12 mm;
Rv: (I)Σ (T); Pick 531;
Inv. MINAC 59477;
113. AE; 1,15 g; 12 mm; perforată;
Rv: IΣT; Pick 531;
Inv. MINAC 59463;
114. AE; 1,15 g; 12 mm;
Rv: Idem; Pick 533;
Inv. MINAC 59539;
115. AE; 1,15 g; 12 mm;
Rv: Idem; Pick 531;
Inv. MINAC 59831;
116. AE; 1,16 g; 12 mm;
Rv: Idem; Pick 531;
Inv. MINAC 59472;

117. AE; 1,17 g; 11 mm;
Rv: Idem; Pick 531;
Inv. MINAC 59453;
118. AE; 1,17 g; 12 mm;
Rv: Idem; Pick 531;
Inv. MINAC 58587;
119. AE; 1,18 g; 12 mm;
Rv: (IΣT); Pick 531;
Inv. MINAC 59506;
120. AE; 1,18 g; 10 mm;
Rv: IΣT; Pick 531;
Inv. MINAC 58545;
121. AE; 1,18 g; 13 mm; perforată;
Rv: Idem; Pick 531;
Inv. MINAC 59 524;
122. AE; 1,19 g; 12 mm;
Rv: Idem; Pick 531;
Inv. MINAC 5945=;
123. AE; 1,20 g; 12 mm;
Rv: (I)Σ T ; Pick 531;
Inv. MINAC 59518;
124. AE; 1,20 g; 11 mm;
Rv: IΣT; Pick 531;
Inv. MINAC 59520;
125. AE; 1,21 g; 12 mm;
Rv: Idem; Pick 531;
Inv. MINAC 59522;
126. AE; 1,21 g; 9 mm;
Rv: (IΣT); Pick 531;
Inv. MINAC 59485;
127. AE; 1,21 g; 10 mm;
Rv: Idem; Pick 531;
Inv. MINAC 59278;
128. AE; 1,22 g; 15 mm;
Rv: Idem; Pick 531;
Inv. MINAC 59270;
129. AE; 1,23 g; 12 mm;
Rv: IΣT; Pick 531;
Inv. MINAC 59538;
130. AE; 1,24 g; 12 mm;
Rv: (IΣT); Pick 531;
Inv. MINAC 58147;
131. AE; 1,25 g; 12 mm;
Rv: IΣT; Pick 531;
Inv. MINAC 59488;
132. AE; 1,27 g; 12 mm;
Rv: (IΣT); Pick 531;
Inv. MINAC 59495;
133. AE; 1,27 g; 12 mm;
Rv: IΣT; Pick 531;
Inv. MINAC 59267;
134. AE; 1,29 g; 12 mm;
Rv: Idem; Pick 533;
Inv. MINAC 59820;
135. AE; 1,33 g; 12 mm;
Rv: (IΣT); Pick 531;
Inv. MINAC 59822;
136. AE; 1,35 g; 12 mm; perforată;
Rv: IΣT; Pick 531;
Inv. MINAC 59473;
137. AE; 1,36 g; 12 mm;
Rv: Idem; Pick 531;
Inv. MINAC 59825;
138. AE; 1,36 g; 12 mm;
Rv: (IΣT); Pick 531;
Inv. MINAC 59541;
139. AE; 1,39 g; 12 mm; perforată;
Rv: IΣT; Pick 531;
Inv. MINAC 59474;
140. AE; 1,41 g; 14 mm;
Rv: Idem; Pick 531;
Inv. MINAC 59268;
141. AE; 1,42 g; 7,5 mm;
Rv: (IΣT); Pick 531;
Inv. MINAC 59460;
142. AE; 1,46 g; 12 mm;
Rv: Idem; Pick 531;
Inv. MINAC 59469;

143. AE; 1,47 g; 13 mm;
Rv: ΙΣΤ; Pick 531;
Inv. MINAC 59827;
144. AE; 1,50 g; 11 mm;
Rv: (ΙΣΤ); Pick 531;
Inv. MINAC 59475;
145. AE; 1,55 g; 14 mm;
Rv: Idem; Pick 531;
Inv. MINAC 59821;
146. AE; 1,57 g; 13 mm;
Rv: ΙΣΤ; Pick 531;
Inv. MINAC 59828;
147. AE; 1,63 g; 13 mm;
Rv: Idem; Pick 531;
Inv. MINAC 59501;
148. AE; 1,65 g; 15 mm;
Rv: Idem; Pick 531;
Inv. MINAC 58172;
149. AE; 1,68 g; 12 mm;
Rv: Idem; Pick 531;
Inv. MINAC 59456;
150. AE; 1,75 g; 12 mm;
Rv: Idem; Pick 531;
Inv. MINAC 59530;
151. AE; 1,77 g; 11 mm;
Rv: Idem; Pick 531;
Inv. MINAC 59259;
152. AE; 1,79 g; 14 mm;
Rv: Idem; Pick 531;
Inv. MINAC 59451;
153. AE; 1,82 g; 10 mm;
Rv: Idem; Pick 531;
Inv. MINAc 58535;
154. AE; 1,90 g; 14 mm;
Rv: ΙΣ (Τ); Pick 531;
Inv. MINAC -
155. AE; 1,91 g; 14 mm;
Rv: ΙΣΤ; Pick 531;
Inv. MINAc 59272;
156. AE; 1,97 g; 12 mm;
Rv: (ΙΣΤ); Pick 531;
Inv. MINAC 59277;
157. AE; 1,98 g; 12 mm;
Rv: Idem; Pick 531;
Inv. MINAC 59539;
158. AE; 1,99 g; 11 mm;
Rv: ΙΣΤ; Pick 531;
Inv. MINAC 59543;
159. AE; 2,00 g; 15 mm;
Rv: ΙΣ (Τ); Pick 531;
Inv. MINAC -
160. AE; 2,05 g; 14 mm;
Rv: (ΙΣΤ); Pick 531;
Inv. MINAC 57903;
161. AE; 2,13 g; 14 mm;
Rv: Idem; Pick 531;
Inv. MINAC 59457;
162. AE; 2,14 g; 15 mm;
Rv: Idem; Pick 531;
Inv. MINAC 59497;
163. AE; 2,19 g; 12 mm;
Rv: ΙΣΤ; Pick 531;
Inv. MINAC 59449;
164. AE; 2,19 g; 15 mm;
Rv: Ι (Σ)Τ; Pick 531;
Inv. MINAC 59458;
165. AE; 2,20 g; 14 mm;
Rv: ΙΣΤ; Pick 531;
Inv. MINAC 59819;
166. AE; 2,20 g; 12 mm;
Rv: (ΙΣΤ); Pick 531;
Inv. MINAC 59479;
167. AE; 2,20 g; 15 mm;
Rv: (Ι)ΣΤ; Pick 531;
Inv. MINAC 59526;
168. AE; 2,30 g; 15 mm;
Rv: (ΙΣΤ); Pick 531;
Inv. MINAC 59448;

169. AE; 2,52 g; 15 mm;
Rv: IΣT; Pick 531;
Inv. MINAC 59540;	173. AE; 2,67 g; 14 mm;
Rv: (IΣT); Pick 531;
Inv. MINAC 58601;
170. AE; 2,54 g; 12 mm;
Rv: Idem; Pick 531;
Inv. MINAC 59502;	174. AE; 2,82 g; 15 mm;
Rv: IΣT; Pick 531;
Inv. MINAC 59489;
171. AE; 2,58 g; 12 mm;
Rv: (IΣT); Pick 531;
Inv. MINAC 59512;	175. AE; 2,94 g; 15 mm;
Rv: Idem; Pick 531;
Inv. MINAC 59824;
172. AE; 2,63 g; 15 mm;
Rv: IΣT; Pick 531;
Inv. MINAC 59826;	176. AE; 0,94 g; 10 mm;
monedă bătută;
Av: Roata cu patru spițe, fără
câmp adâncit între spițe;
Rv: legenda (IΣ)TPI; Pick 535;
Inv. MINAC 59494.

Lotul conține un număr de 176 de monede, a căror descoperire, chiar întâmplătoare, la Histria, consolidează poziția acestei cetăți, ca loc de emiteră a acestui tip monetar, produs printr-o tehnică mai puțin obișnuită, cea a turnării². De-a lungul timpului, atribuirea acestor monede a cunoscut mai multe modificări. O vreme s-a considerat că aceste monede au mai fost emise la Histria³, apoi la Olbia⁴, și nu în ultimul rând, la Nikonium (Roxolani), unde au fost descoperite piese dintr-un tip nou de monedă cu roata (imitații locale)⁵. Până în prezent putem estima că la Histria au fost descoperite aproximativ 400 - 450 de monede cu roata⁶, cel mai mare număr din cadrul emisiunilor de bronz din tipurile cunoscute pentru epoca autonomă.

Acest tip monetar a fost integrat celei de a doua etape a relațiilor desfășurate între coloniștii greci și populația autohtonă⁷, fiind precursora imediate ale vârfurilor de săgeți premonetare. Faptic, debutul turnării lor este legat de înlocuirea semnelor premonetare, acestea fiind depășite de evoluția procesului economic, aparținând unor realități trecute. Finalul producerii lor ține de apariția unui nou procedeu tehnic, și anume baterea, ce a adus cu sine explozia procesului de punere în circulație a emisiunilor de bronz ale cetății din perioada autonomă⁸. O dată cu trecerea la producția meșteșugărească locală, Histria și-a intensificat schimburile comerciale, cu predilecție în teritoriile imediat apropiate, dar și de-a lungul coastei de vest și nord-vest a Pontului Euxin⁹. Aria de difuziune a acestor monede este impresionantă, atâta timp cât, ca emisiune divizionară de bronz nu era folosită decât pe piața internă. Totuși, astfel de piese apar pe malul dobrogean al Dunării și de-a lungul litoralului de nord-vest (alături de

² A se vedea în acest sens S. Dimitriu, *Monede histriene autonome*, în *Histria*, vol. I, București, 1954, pp. 465-467; C. Preda, în C. Preda și H. Nubar, *Histria III. Descoperirile monetare 1914-1970*, București, 1973, p. 32; Idem, *Istoria monedei în Dacia preromană*, București, 1998, p. 63.

³ T. E. Mionnet, *Description de medailles antiques, grecques et romaines*, vol. IV, supliment, Paris, 1829, p. 367, nr. 115.

⁴ A. Sallet, *Die Marken von Olbia*, ZfN, 10, 1883, pp. 144-147; B. Pick, *Die antiken Münzen Nord-Griechenlands*, vol. I, 1, *Dacien und Moesien*, Berlin, 1898, pp. 180-181; A. N. Zograf, *Antičyie money*, în MIA, 16, 1951, pp. 222-224.

⁵ A. G. Zaginajlo, *Monetnye nahodki*, în MASP, 5, 1966, pp. 100-131; P. Alexandrescu, *Însemnări arheologice*, în *Studii Clasice*, 12, 1970, pp. 149-152.

⁶ C. Preda, în C. Preda și H. Nubar, *op. cit.*, pp. 89-103.

⁷ B. Mitrea, *Etape cronologice în relațiile Histriei cu geto-dacii pe baza monedelor*, în *Thraco-Dacica*, 5, 1984, 1-2, p. 114.

⁸ C. Preda, *op. cit.*, pp. 63-64.

⁹ P. Alexandrescu, *Însemnări arheologice*, în SCIVA, 25, 1974, 2, p. 215; L. Buzoianu, *Civilizația greacă în zona vest-pontică și impactul ei asupra lumii autohtone (sec. VII-IV a. Chr.)*, Constanța, 2001, p. 287; P. Alexandrescu, *Histria în epoca arhaică (II)*, în *Pontica*, 18, 1985, p. 51.

drahmele histriene)¹⁰. Moneda n-a făcut decât să urmeze spațiul de rezonanță maximă a relațiilor comerciale în care s-a manifestat Histria¹¹.

Din punct de vedere cronologic, datarea lor a fost obiectul mai multor ipoteze¹², începutul lor fiind considerat fie la sfârșitul deceniului doi al secolului al V-lea a. Chr.¹³, fie spre mijlocul acestui secol¹⁴, fie după 449 a. Chr.¹⁵, perioada de maximă intensitate a emisiunilor fiind cea de a doua parte a aceluiași secol¹⁶. Sfârșitul emiterii acestui tip monetar a fost plasat la mijlocul secolului al IV-lea a. Chr.¹⁷, sau puțin după această dată¹⁸. Descoperirea într-un sondaj executat la templul Afroditei a unui mic depozit compus din 6 monede cu roata ar complica cronologia acceptată, el aparținând unui nivel arheologic a cărui limita ajunge pe la 500 a. Chr.¹⁹, ceea ce ar corespunde cu datarea timpurie propusă de A. N. Zograf privind emiteria lor încă de la sfârșitul secolului al VI-lea a. Chr.²⁰

Revenind la lotul nostru, remarcăm slaba conservare a pieselor, superficialitatea manifestată în modul de realizare și păstrarea unui peduncul de turnare (uneori, ca la exemplarul nr. 55, lung de 7 mm). De asemenea, literele din legendă nu sunt întotdeauna de aceeași dimensiune și sunt realizate incorect. Astfel, adesea, Σ apare mai mare decât I și T, ultima literă fiind uneori reprezentată prin două bare transversale, situații în general cunoscute și observate cu atenție și pe piesele descoperite anterior la Histria²¹.

Pornind de la clasificarea după dimensiunea modulului a acestui tip monetar propusă de C. Preda²², am încercat și o clasificare a lotului nostru. Rezultatele acestei demersuri ne-au relevat depășiri substanțiale ale vechilor "limite" ponderale superioare ale celor cinci grupe. Probabil că această clasificare în cinci grupe mai trebuie perfecționată, în funcție de variații ale dimensiunilor modulului și ponderale, puse în evidență de noile descoperiri.

Astfel:

- în prima grupă (24 exemplare) limita ponderală superioară ajunge la 1,42 g;
- în cea de a doua grupă (58 exemplare) limita ponderală superioară ajunge la 1,82 g;
- în cea de a treia grupă (82 exemplare) limita ponderală superioară ajunge la 2,67 g;
- în cea de-a patra grupă (11 exemplare) limita ponderală superioară ajunge la 2,94 g.

După cum se poate observa nu am avut nici o piesă care să se integreze celei de a cincea grupă, cu modul cuprins între 17 și 18 mm, iar greutatea între 2,52 și 3,37 g²³. Cele mai multe dintre piese au modulul cuprins între 12 și 14 mm, iar conform clasificării propuse de B. Pick, monedele corespund tipurilor nr. 531, 533 și 535.

Ultima monedă din catalog este o raritate, fiind obținută prin batere și datată nu mult după mijlocul secolului al IV-lea a. Chr.²⁴, la sfârșitul etapei de emiterie a monedelor cu roata²⁵.

¹⁰ B. Mitrea, *Descoperirile monetare și legăturile de schimb ale Histriei cu populațiile locale în sec. V-IV î. e. n.*, în *Studii Clasice*, 7, 1965, pp. 143-168.

¹¹ Idem, *Roata, simbol solar pe monede histriene*, în *Pontica*, 15, 1982, p. 97.

¹² V. Mihăilescu-Bîrliba, *Dacia Răsăriteană în secolele VI-I î. e. n. Economie și monedă*, Iași, 1990, p. 45.

¹³ C. Scorpan, *Vârful de săgeți-semne premonetare și monede histriene cu roata descoperite la Tomis*, în *SCN*, 7, 1980, p. 32.

¹⁴ C. Preda, *op. cit.*, p. 34.

¹⁵ R. Ocheșeanu, *Câteva considerații privind monedele de bronz cu roata și legenda LET*, în *BSNR*, 67-69, 1973-1975, 121-123, pp. 45-48.

¹⁶ C. Preda, *op. cit.*, pp. 33-34.

¹⁷ *Ibidem*, p. 63.

¹⁸ *Ibidem*, p. 36.

¹⁹ N. Conovici și Al. Avram, *Le plus ancien dépôt de monnaies histriennes à la roue découvert à Histria*, în *Sur les traces des Argonautes. Actes du 6e Symposium de Vani (Colchide)*, 22-29 septembre 1990, Beçanson-Paris, 1996, pp. 253-258.

²⁰ A. N. Zograf, *loc cit.*

²¹ C. Preda în C. Preda și H. Nubar, *op. cit.*, p. 33.

²² *Ibidem*, pp. 34 și 61.

²³ *Ibidem*, p. 34.

²⁴ *Ibidem*, p. 37;

²⁵ Gh. Poenaru Bordea, *Atelierul monetar al cetății Istros în perioada autonomiei*, în *Simpozion de Numismatică. Comunicări. Studii și Note*, București, 2001, p. 15; Idem, *Istoria românilor, I, Moștenirea timpurilor îndepărtate*, București, 2001, p. 561;

Astfel de emisiuni mai sunt cunoscute în descoperirile din Insula Leuke²⁶, Histria²⁷, Istria-sat²⁸ și Sinoe (punctul Movilele Dese)²⁹, provenind probabil dintr-o serie mică. Moneda noastră, la fel ca și cele publicate anterior, are modulul și greutatea mai mică (10 mm, 0,94 g), prezentând pe revers legenda ΙΣΤΠΙ și alte câteva litere nedescifrabile.

În concluzie, considerăm publicarea celor 176 de monede cu roata ca un fapt merit să completeze materialul cunoscut din descoperirile de la Histria, indispensabil pentru buna cunoaștere a activității atelierului monetar în secolele V - IV a. Chr.

Coins with Wheel found at Histria (Istria comm., Constantza County)
(Abstract)

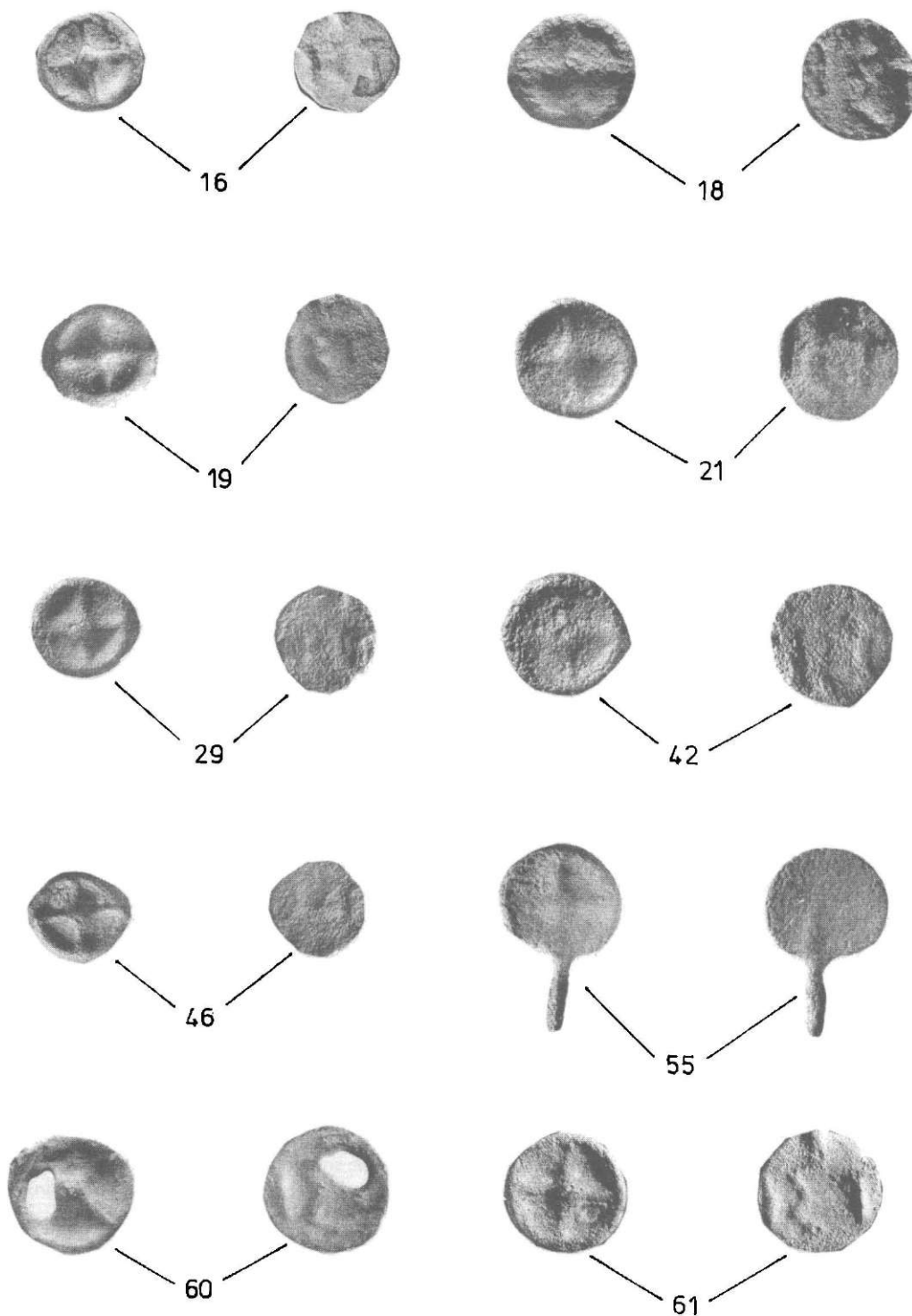
The author presents 176 coins with wheels issued by Histria, that are part of the G. Caraivan and R. Diaconu collections, or other single finds, all of them discovered at Histria. They correspond to the B. Pick, 531, 533 and 535 types.

²⁶ C. Preda, H. Nubar, *op. cit.*, p. 37;

²⁷ *Ibidem*, p. 103, nr. 231.

²⁸ I. Donoiu, *O monedă histriană "cu roata" obținută prin batere*, în SCN, 7, 1980, pp. 133-134.

²⁹ M. Cărlan, *Două monede bătute de tip cu roata și două obiecte premonetare inedite găsite în vecinătatea Histriei*, comunicare susținută la Simpozionul Național de Numismatică, Bârlad, mai 1999.

Pl. 1 - Monede cu roata descoperite la Histria.
Coins with wheels found at Histria.